

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΙΔΕΕΣ	ΜΟΔΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	------------	----------------	-------	------	----------	--------

Η τριπλή Κατοχή της Ελλάδας

Τεράστιες ανθρώπινες και υλικές απώλειες από Γερμανούς, Ιταλούς και Βούλγαρους

Επιμέλεια: **ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΕΛΙΔΙΟΝΗΣ**

Στις 8.25 το πρωί της 27ης Απριλίου 1941, η Βέρμαχτ εισήλθε στην Αθήνα. Το Έπος του '40 είχε ακολουθήσει η γερμανική εισβολή. Μετά και τη Μάχη της Κρήτης, ολόκληρη η Ελλάδα θα τελούσε υπό την τριπλή κατοχή Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων, γνωρίζοντας μια τεράστια κλίμακα καταστροφή. Δεκάδες χιλιάδες εκτελέστηκαν. Εκατοντάδες χιλιάδες πέθαναν από την πείνα, καθώς οι κατακτητές διέλυσαν την οικονομία και τις υποδομές. Οι εβραϊκές κοινότητες εξαιρέθηκαν. Στο μακάβριο έργο τους, οι κατοχικές δυνάμεις βρήκαν συνεργάτες μεταξύ των Ελλήνων - πληροφοριόδοτες, χαφιέδες, τα Τάγματα Ασφαλείας. Ασυγκρίτως περισσότεροι, όμως, ήταν οι Έλληνες εκείνοι που αντιτάθηκαν. Μάλιστα, το ελληνικό αντιστασιακό κίνημα ήταν από τα πιο αποτελεσματικά στην Ευρώπη. Και γεννήθηκε από το κενό εξουσίας που δημιούργησε η Κατοχή. Το Βερολίνο και η Ρώμη προσπάθησαν να κυβερνήσουν τη χώρα μέσα από τον υπαρκτό διοικητικό μηχανισμό, επικεφαλής του οποίου τοποθέτησαν μία αδύναμη πολιτική ηγεσία. Η ελληνική κρατική γραφειοκρατία έπαθε εμπλοκή μπροστά στις εξωφρενικές απαιτήσεις του Άξονα. Όταν το επίσημο κράτος έχασε το κύρος του, ανεφάνθησαν εναλλακτικές κοινωνικές ομάδες. Η πιο μαζική ήταν το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, που, αποφασισμένο να μονοπωλήσει την Αντίσταση, τρομοκρατούσε τους αντιπάλους του. Τον τελευταίο χρόνο πριν από την Απελευθέρωση, εθνικιστές ποικίλων προελεύσεων ενώθηκαν υπό την αιγίδα των Γερμανών, ουχιά δε με τη σιωπηρή έγκριση των Βρετανών, και ετοιμάζονταν να τα βάλουν με την Αριστερά. Η Κατοχή δεν είχε ακόμη τελειώσει όταν άρχισε ο Εμφύλιος Πόλεμος.

Αθήνα, 27 Απριλίου 1941. Στον ιερό βράχο της Ακρόπολης υψώνεται η γερμανική σημαία. Τη νύχτα της 30ής προς 31η Μαΐου του ίδιου έτους, με κίνδυνο της ζωής τους, ο Μανώλης Γλέζος και ο Απόστολος Σάντας κατεβάζουν τη σημαία, προκαλώντας τον ενθουσιασμό Ελλήνων και Συμμάχων και την μήνιν των Γερμανών.

Χιλιάδες θύματα από αστία

Του **ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ***

Στις 6 Απριλίου 1941 η ναζιστική Γερμανία εισέβαλε στα Βαλκάνια, θέτοντας σε εφαρμογή το επιχειρησιακό σχέδιο «Μάρφαρ». Η ταχεία κατάρρευση της Σερβίας διευκόλυνε σημαντικά την κατάληψη της Ελλάδας από τον Χίτλερ, που εκείνη την περίοδο προετοιμάζε την κρίσιμη αναμέτρηση με τη Σοβιετική Ένωση (σχέδιο «Μπαρμπαρόσα»). Βέβαια η εισοδος των Γερμανών στην Αθήνα στις 27 Απριλίου 1941 δεν τερμάτισε τις σκληρές μάχες ενάντια στους εισβολείς που συνεχίστηκαν τον Μάιο επί κρητικής εδάφους. Μόνη επιτυχία των ναζιστικών διακρούσεων προς τον ελληνικό λαό ήταν ότι τα γερμανικά στρατεύματα «δεν ήλθαν ως εκχθροί, αλλά απλώς διά την αποκατάσταση της τάξεως». Αυτό προϋπέθετε την εκδίωξη των βρετανικών δυνάμεων από το τελευταίο προγεφυρώμα τους σε ευρωπαϊκό έδαφος και της «αγγλόουλης» πολιτικής ηγεσίας της χώρας.

Ο Χίτλερ αναγνώρισε τη γενναϊότητα των Ελλήνων στρατιωτών στο πεδίο της μάχης, με αποτέλεσμα οι κατακτητές να τους επιφυλάξουν «ευμενή μεταχείριση» για τα δεδομένα της εποχής. Η απελευθέρωση των αιχμαλώτων, αλλά και η διατήρηση της ελληνικής σημαίας στα δημόσια κτίρια προκάλεσε μάλιστα την αντίδραση του Μουσολίνι για τους «αυτοκλήτους προστάτες» των Ελλήνων. Οπως διαφάνηκε όμως εξαρχής η πλειοψηφία των Ελλήνων αντιμετώπιζε με ψυχρότητα το «ειδύλλιο» των Γερμανών και υποστήριξε με κάθε τρόπο τους ελάχιστους Βρετανούς που μάχονταν ακόμα στη χώρα. Ιδιαίτερα ο εδαφικός ακρωτηριασμός της χώρας που δεν μπορούσε να επισκιαστεί από τις ναζιστικές κολακείες, σηματοδότησε το πέρασμα από την επιφυλακτικότητα των Ελλήνων απέναντι στις προθέσεις των κατακτητών, στην εκθρόνιση και στην Αντίσταση. Συμβολικό σημείο εκκίνησης δεν ήταν άλλο από το κατέβασμα της οβάτικας από την Ακρόπολη, από τους νεαρούς φοιτητές Μανώλη Γλέζο και Απόστολο Σάντα, πράξη με ευρύτερη απήχηση στην κατεχόμενη Ευρώπη.

Η αφιπλευρα επώδυνη κατάληψη της Κρήτης έθεσε υπό γερμανικό έλεγχο και το τελευταίο ελεύθερο κομμάτι της χώρας. Το τέλος των επιχειρήσεων σηματοδοτήσε, παράλληλα, την εγκαθίδρυση τριζωνικής κατοχικής διοίκησης (γερμανικής, ιταλικής και βουλγαρικής). Η περιοχή άμεσου ελέγχου του Ράιχ, υπήρξε μεν περιορισμένων εδαφικών διαστάσεων, συμπεριελάβε όμως τις περισσότερες περιοχές μεγάλης οικονομικής και στρατηγικής σημασίας, ορισμένους θύλακες στην Αττική (αεροδρόμια, το λιμάνι του Πειραιά, νησιά του Σαρωνικού), τη Θεσσαλονίκη και την ευρύτερη περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας (το τμήμα μεταξύ του Αλιάκμονα και του Στρυμόνα), επίσης τη Μήλο, τη Λήμνο, τη Μυτιλήνη, τη Χίο και τρεις από τους τέσσερις νομούς της Κρήτης. Οι βουλγαρικές κατοχικές δυνάμεις περιορίστηκαν στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη, εκτός της ουδετεροποιημένης ζώνης της ελληνο-τουρκικής μεθόριου που ελεγχόταν επίσης από τους Γερμανούς, για να αποφευχθεί βουλγαρο-τουρκική ένταση. Έτσι, το μεγαλύτερο τμήμα της χώρας παραχωρήθηκε στη δικαιοδοσία των Ιταλών. Μάλιστα τα νησιά του Ιονίου και η Θεσπρωτία υπήρξαν οι πρώτες εδαφικές «κατακτήσεις» τους που προετοιμάζονταν συστηματικά για μελλοντική προσαρτηση. Ωστόσο, η ναζιστική ηγεσία δεν επέτρεπε (όπως και στην περίπτωση της Σόφιας) την επικύρωση των εδαφικών βέλξεων πριν από την «τελική νίκη» του Άξονα.

Την αποξένωση από τους εισβολείς υποδαύλιζε καθημερινά η δυσβάσταχτη κατοχική πραγματικότητα, καθώς νέμονταν σχεδόν μονοπωλιακά την ελληνική οικονομία. Οι εξαγωγές, κατασχέσεις και επιτάξεις επιχειρήσεων (τρόπεζες, πολεμική βιομηχανία, ορυχεία) και προϊόντων (καπνός, ελαιόλαδο, χρώμιο κ.λπ.) της χώρας από τις δυνάμεις κατοχής διασφάλισαν μεν την τροφοδοσία του στρατού κατοχής, όχι όμως και τη διαβίωση του ελληνικού πληθυσμού, ούτε καν με τα στοιχειώδη. Με δεδομένο ότι προπολεμικά η ελληνική οικονομία δεν ήταν αυτάρκης, η αρπακτικότητα των κατακτητών επέφερε τον ραγδαίο υποσιτισμό ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων και την ανθρωπιστική τραγωδία. Η έλλειψη βασικών διατροφικών ειδών συνδέεται επίσης με τη μείωση της παραγωγής αγαθών, τη διακοπή του εισαγωγικού εμπορίου και την αύξηση της ζήτησης αγαθών, λόγω της παρουσίας των δυνάμεων κατοχής. Την κατάσταση επιδείνωσε ο ναυτικός αποκλεισμός της Ελλάδας που επέβαλε για στρατιωτικούς λόγους η Βρετανία, καθώς δεν επέτρεψε τη μεταφορά σιτηρών από ουδέτερες χώρες. Το οξύ επισιτιστικό πρόβλημα δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν ούτε οι δωσίλογες κυβερνήσεις που αρκέστηκαν στις ανούσιες μάχες κατά των μαυραγοριτών και κυρίως στην έκδοση πληθωριστικού νομίσματος, με αποτέλεσμα το τίμημα σε ανθρώπινες ζωές να είναι πολύ υψηλό. Κατά τον βαρύ χειμώνα της Κατοχής (1941-1942), δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι πέθαναν από αστία, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης.

Τη Δευτέρα 28 Απριλίου 1941 η «Κ» έγραψε ότι «την 8.25' π. μ. της χθες ο γερμανικός στρατός εισήλθεν εις Αθήνας». Στην Κατοχή η «Κ» μετετράπη ουσιαστικά σε δελτίο καταχωρήσεις ξένων δημοσιεύσεων.

Η τριχοτόμηση της Ελλάδας 1941-1944

Άγρια αντίποινα κατά του άμαχου πληθυσμού

Η γερμανική κατοχή ταυτίστηκε στη συλλογική μνήμη πρωτίστως με τα αντίποινα κατά του άμαχου πληθυσμού. Με την επίκληση του αξιώματος της συλλογικής ευθύνης αιτιολογήθηκε η στρατηγική της «προληπτικής» χρήσης τυφλής βίας κατά των προφανώς αμέτοχων, αλλά εκ προοιμίου συνενόχων πολιτών για τις γερμανικές απώλειες επί ελληνικού εδάφους.

Οι απαρχές της πολιτικής αντιποιόνων της Βέρμαχτ στην Ελλάδα εντοπίζονται χρονικά στις ομαδικές εκτελέσεις και την ολοκληρωτική καταστροφή πολλών κρητικών χωριών (Κάνδανος, Κοντομαρί, κ.ά.), ως επακόλουθο της «Μάχης της Κρήτης». Τυφλή βία εναντίον του άμαχου πληθυσμού χρησιμοποιήθηκε από τους Γερμανούς το φθινόπωρο του 1941 και στην περίπτωση της γερμανοκρατούμενης Κεντρικής Μακεδονίας. Οι εκτελεσθέντες άμαχοι ξεπεράσαν τους 400 (πλικίας 16-60 χρονών), οι περισσότεροι από τα χωριά Άνω και Κάτω Κερδύλλια και Μεσόβουνο Κοζάνης.

Οι απανωτές ήττες στη Β. Αφρική και το Στάλινγκραντ στις αρχές του 1943, καθώς και η σταδιακή ιταλική κατάρρευση ενέτειναν την αδυσώπητη αντιμετώπιση του άμαχου πληθυσμού, προκειμένου να ανακτηθεί το χαμένο κύρος και ο έλεγχος της καταστάσεως, αφού είχε ήδη αρχίσει να αναπτύσσεται αντιστασιακή δράση κατά των Γερμανών κατακτητών.

Η επίκληση της πολεμικής αναγκαιότητας συνέπεσε μάλιστα με την κατάρρευση των ιδεολογημάτων περί μερικής έστω φυλετικής συνέχειας των Ελλήνων, εφόσον η εξαφάνιση κάθε λανθάνουσας «συμμορφωτικής» φιλελληνικής διάθεσης, ήταν προϋπόθεση για τον περιορισμό των ηθικών αναστολών του στρατεύματος διά της εξίσωσης των άμαχων με τους αντάρτες. Από δείγμα της νέας «ανελέτης αντιστασιακής» στρατηγικής, που ήταν υπήρξαν τα εκατοντάδες θύματα στην πόλη των Καλαβρύτων, στις 13 Δεκεμβρίου 1943, αλλά και οι σφαγές στους Λυγιάδες Ιωαννίνων και στο Κομμένο Άρτας. Ο κύκλος τυφλής βίας από την πλευρά των γερμανικών στρατευμάτων διευρύνθηκε το 1944 με την κλιμάκωση της τακτικής των συλλογικών αντιποιόνων με τις αιματηρές σφαγές στο Δίστομο Βοιωτίας και στην Κλεισόυρα Καστοριάς, όπου τα θύματα

Κυριακή 27 Απριλίου 1941. Στο καφενείο «Παρθενών» των Αμπελοκήπων, επί της συμβολής των Λεωφόρων Αλεξάνδρου και Κηφισίας, ο στρατηγός Καβράκος και ο δήμαρχος Αμβρόσιος Πλυτάς παραδίδουν την Αθήνα σε Γερμανό αξιωματικό.

ήταν κυρίως βρέφη, παιδιά, γυναίκες και υπερήλικες. Σε αντίθεση με τα Ες Ες, που επέμεναν συνήθως σε άεγκλη εφαρμογή της μεγαλύτερης δυνατής ποσοτικής αναλογίας (50 για κάθε σκοτωμένο Γερμανό), τα αντίποινα της Βέρμαχτ στην Ελλάδα δεν ξεπεράσαν κατά μέσο όρο την αναλογία 10:1. Πρώτη και κυριότερη εξαίρεση αποτελούσαν οι μαζικές εκτελέσεις άμαχων στη Μακεδονία τον Οκτώβριο του 1941.

Οι συνέπειες της ναζιστικής κατοχής, υπό τη μορφή ανθρώπινων απωλειών, υλικών καταστροφών και οικονομικής αφαιμάξης ήταν στην περίπτωση της Ελλάδας ανυπολόγιστες. Ο όλεθρος θα ήταν βέβαια ακόμα μεγαλύτερος αν κατά την αποχώρηση της Βέρμαχτ τον Οκτώβριο του 1944 είχε εφαρμοστεί, όπως στην Πολωνία, η λεγόμενη «Θεωρία του Χάους». Αυτή προέβλεπε την καταστροφή όλων των υποδομών της χώρας (βιομηχανικές μονάδες, λιμάνια κ.λπ.), καθώς και την εκτέλεση των ηγετών του αστικού κόσμου (συμπεριλαμβανομένων των Σοφούλη, Καφαντάρη, Γονατά κ.ά.), που ήταν έγκλειστοι στο Χαϊδάρι. Ωστόσο, ο βαρύς φόρος αίματος που πλήρωσε η Ελλάδα και η ανυπολόγιστη καταστροφή που υπέστη ισοδυναμούσαν με τακτική καμένης γης και μια ζοφερή πραγματικότητα που δύσκολα μπορεί να αποδοθεί με αριθμούς.

* Ο κ. Νίκος Παπαναστασίου είναι ειδικός επιστήμον στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Κεντρική Μακεδονία. Γερμανοί ετοιμάζουν αγχόνες για την εκτέλεση Ελλήνων.

Κοντομαρί Χανίων, 2 Ιουνίου 1941. Η εκτέλεση 25 χωρικών ως αντίποινα για τον θάνατο Γερμανών.

Δίστομο, 10 Ιουνίου 1944. Οι Γερμανοί εκτελούν 269 κατοίκους.